

Оксана Шевчук

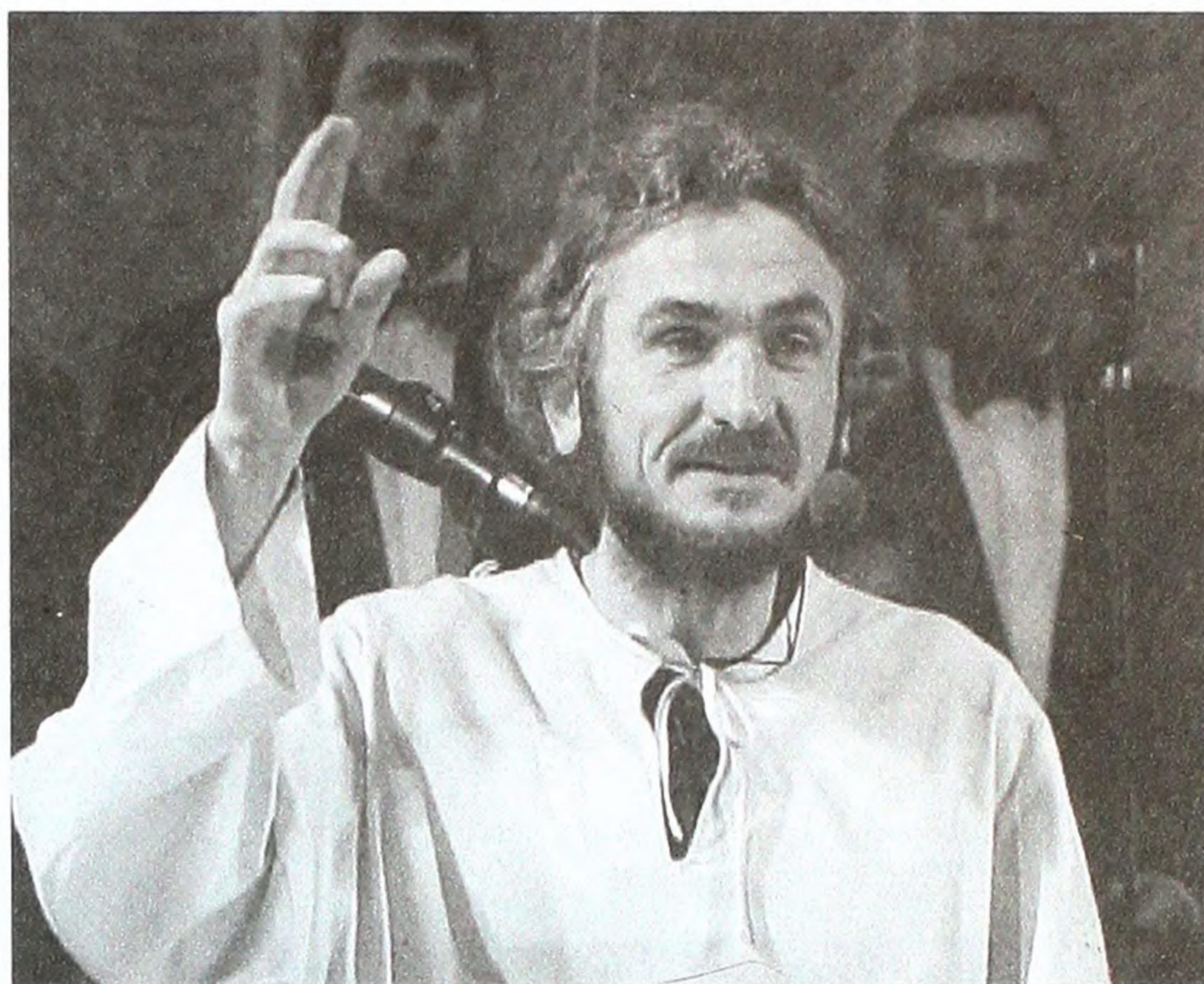
МИСТЕЦЬКИЙ ДАР ІВАНОВІ ФРАНКУ

«Іван Вишенський» І.Франка.
Мелодекламація для читця, чоловічого хору, оркестру та електронного запису. Диригент М.Пікульський, виконавці – актор Львівського театру імені Леся Курбаса О.Стефан, Державна академічна чоловіча хорова капела ім. Л.Ревуцького (художній керівник та головний диригент Б.Антків), Державний камерний ансамбль «Київські солісти» (художній керівник і диригент Б.Которович), соліст В.Стрелков. Менеджер проекту І.Тараненко.

Сцена з мелодекламації «Іван Вишенський». 2006.



Олег Стефан читає твір Івана Франка «Іван Вишенський».



Неординарною мистецько-культурною подією до 150-літнього Франкового ювілею минулого 2006 року стало інсценування в Києві мелодекламації «Іван Вишенський» за однойменною поемою І.Франка. Її автори – відомі діячі української культури – поетеса, письменниця, режисер, сценарист, музикант Софія Майданська та композитор, лауреат багатьох конкурсів в Україні й за кордоном Іван Тараненко.

У травні 2006 року в Національній філармонії (Київ) було поставлено зніційовану і підготовлену цими ж авторами літературно-музичну драму «Твої очі, як те море...» за листами та інтимною лірикою Івана Франка. Цю виставу вдалося показати в інших містах України, зокрема в східному регіоні, де вона викликала шалений успіх.

Національно-культурну проблемати-

ку, яскраво задекларовану і розкрити Франком у поемі «Іван Вишенський», підхопила автор ідеї та автор лібрето – С.Майданська, побачивши в ній не лише історію України, а й прями асоціації з її сучасністю. І в цьому сенсі постановка виходить за межі власне художнього досягнення, а сягає ширших роздумів та узагальнень.

Жанр мелодекламації, тобто синтезу

декламованого слова з широким музичним коментарем, якнайкраще відповідає змісту і концепції Франкової поеми, її ідейно-емоційній напрузі. У центрі твору І.Франка – образ Івана Вишенського, – письменника-полеміста, релігійного і громадського діяча кінця XVI – поч. XVII ст. Йому належить особлива роль в українській історії та культурі: силою слова у своїх т.зв. «посланнях» він об-

стоював національні інтереси та боровся проти католицької експансії в релігійному житті, і тому інтерес Франка до нього був не випадковим. Відомо, що появі поеми передувала монографія Франка «Іван Вишенський і його твори» (1895).

Розгорнута сюжетна фабула з виразно задекларованою ідейною основою виявилася благодатною для сценічного втілення. Сюжетну канву поеми становить останній період життя Вишенського, коли він як чернець одного з монастирів на Афоні постановив закінчити свої останні дні у печері, віддаючи всі помисли і сили Богові. Власне кажучи, авторів мелодекламації захопила можливість показати багатий психологічний портрет Вишенського – від духовного аскетизму, самообмеження і жертвності до вибуху останньої гарячої любові до людей, своєї землі, Батьківщини. Зміст поеми розгортається через цілий потік сюжетів: спочатку це складні філософські роздуми Вишенського, що розкривають різні етапи його внутрішнього духовного стану. Відтак схід сонця, спогади про дитинство викликають живі людські думки. Напівреалістичні візії порушують рівновагу аскета-схимника: пелюстки вишневого цвіту («сей квітчастий рай веселий»), що раптом з'явилися в печері, нагадують йому про Україну, а далі поява на морі човна із земляками з Луцька з листом від братчиків про повернення на рідну землю і порятунок її у важку хвилину. І якщо спочатку Вишенський залишається байдужим до запрошення земляків (вони ні з чим повертаються додому), то невдовзі в його свідомості стається різкий злам і він благає Бога: «Дай мені братів любити і для них життя віддати. Дай, о дай мені се чудо!». І чудо стається: по золотистій доріжці, що з'єднувала Івана Вишенського з човном на морі, він «...ступив – і тихо щез».

Сюжетна канва, ідейно дуже ясна і промовиста, має ще й інші принади й переваги: вона наче виплетена з живописних, по-театральному опуклих і яскравих фрагментів – це краєвиди Афонських гір, понура хода монахів, колористичний фрагмент із дзвонів різних монастирів Афону, які вибудовуються в зорво яскраві картини і

надовго залишаються в свідомості. Благодатним виявився цей поетичний матеріал передусім для читця. Талановитий актор Львівського театру ім.О.Курбаса Олег Стефан – щаслива знахідка для колективу виконавців мелодекламації. Навіть зовнішніми даними, які відповідають суті образу Вишенського, актор передав внутрішній лад думок і почуттів героя та відобразив образно-сюжетний контекст поеми, і цьому сприяли також добре продумана взаємодія читця з музичною складовою цілісної партитури твору, вдалі темброві можливості його голосу та найважливіше, вважаємо, – суголосність його особистості з Франковою поемою. Могутнє силове поле в інтерпретації поеми творить музичний компонент. Праця композитора Івана Тараненка над музичним прочитанням поеми чутлива до розгортання сюжетних ліній і мотивів. Вона містить також епізоди, пов'язані із звуконаслідуванням (наприклад, звучання дзвону), або асоціюється з колористичним звукописом, коли йдеться про відтворення картин природи Афонських гір. При цьому композитор створив емоційно насичену й контрастну за виразовою палітрою музику, оркестрово винахідливу, різноманітну за кольоровою гамою, фольклорно увиразнену та асоціативно багату. Історико-культурний дискурс Франкової поеми І.Тараненко розкрив і посилив через уведення звучання бандури і переосмислення етнофоніки поліського автентичного співу. Жанрові нашарування, викликані сюжетними мотивами поеми, композитор передав прозорим кантиленним звучанням коліскової та пружною ритмікою козацьких пісень у виконанні хору. Водночас завдяки широким оркестровим мазкам митець сягає висот драматизму, психологічної гостроти і особливої повноти оркестрового звучання. Таким чином, І.Тараненко створив повноцінну оркестрову партитуру, гостро сучасну за музичною мовою, яка за певного доопрацювання може існувати навіть самостійно у формі програмної оркестрової сюїти або поеми.

Для підсилення певних ідейних мотивів поеми за сценарієм С.Майданської було введено електронний запис з колажем ленінських і сталін-

ських цитат. Вони з'являються, коли Іван Вишенський як пророк застерігає нас, сущих, від нещастя, що загрожуватимуть нам, якщо не зуміємо відстояти національні інтереси своєї держави. Таке застереження є справедливим і, на жаль, досі залишається актуальним.

Прем'єра цього цікавого і неординарного твору відбулася за несприятливих умов – 25 грудня, коли більшість киян готувалися до Новорічних свят, тому побувати на прем'єрі вдалося небагатьом. Серед присутніх не виявилось представників письменницької еліти, за винятком Д.Павличка, тоді як музична громадськість з великою увагою поставилася до прем'єри нового твору. Відтак знаймо ще й наступне. Лише на початку грудня авторам-постановникам стало відомо, що прем'єрі мелодекламації таки бути. (Хоча й запізно, але завдяки Міністерству культури та туризму задумане почало реалізовуватись.) Власне з цього часу постановники і виконавці впритул приступили до репетицій над «Іваном Вишенським». Сформований колектив музикантів змушений був працювати в екстраординарних умовах: рятував лише високий професіоналізм учасників і відданість справі, за яку взялись. І це до честі камерного ансамблю «Київські солісти» та музикантів з оркестру Національної опери України, чоловічого хору ім. Л.Ревуцького та соліста баритона В'ячеслава Стрелкова, які блискуче впорались із поставленими художніми завданнями. Найтяжчі випробування лягли на плечі головного диригента-постановника Михайла Пікульського. Він продемонстрував уміння працювати з великою кількістю виконавців професійно, організовано й оперативно. Всі репетиції проходили в належному робочому темпі, зладжено і стали запорукою високого художнього результату, що й підтвердила успішна прем'єра в Київському муніципальному театрі опери та балету для дітей та юнацтва.

Минув Франків ювілей. Та залишилися наші дари Франкові, і серед них – масштабна музично-театральна версія його поеми «Іван Вишенський». Її мають знову побачити на сценах Києва та України.